

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Філологічний факультет освітніх технологій

Кафедра української філології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-виховної роботи

Мирослав СОЛОВЕЙ

29 » січня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ МАСМЕДІА)

для студентів

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
(шифр і назва)

спеціальність 014 Середня освіта
(шифр і назва)

предметна спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
(назва)

освітній рівень перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

освітня програма Українська мова і література, англійська мова, зарубіжна література

статус дисципліни вибіркова

Форма здобуття освіти: денна

Навчальний рік: 2023/2024

Семестр: IV

Кількість кредитів ЄКТС: 3

Мова навчання: українська

Форма підсумкового контролю: залік

Розробник:

Пашинська Л. М., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології.

Гарант освітньої програми

Галина МІНЧАК

Схвалено на засіданні кафедри української філології,
протокол № 12 від 26 січня 2024 року.

Завідувач кафедри

Мирослава БАГАН

Схвалено на засіданні вченої ради філологічного факультету освітніх технологій,
протокол № 8 від 29 січня 2024 року.

Голова вченої ради факультету

Марія ПИСАНКО

1. Мета вивчення навчальної дисципліни – ознайомити студентів із тенденціями оновлення фразеологічної системи української мови за матеріалами українських масмедіа, з'ясувати джерела походження неофразеологізмів, здійснити комплексний лексико-семантичний, структурний та функціонально-стилістичний аналіз цих мовних одиниць.

Завдання навчальної дисципліни: 1) окреслити основні теоретичні питання, пов'язані з вивченням фразеотворення і фразеологічних новотворів; 2) виявити позамовні й внутрішньомовні чинники змін у фразеологічній системі сучасної української мови; 3) дослідити джерела походження фразеологічних неологізмів; 4) визначити тематичний склад неофразеологізмів, характерних для мови ЗМІ кінця ХХ – початку ХХІ століть; 5) схарактеризувати різновиди структурно-семантичних трансформацій фразеологічних неологізмів; 6) проаналізувати стилістичний потенціал нових і трансформованих фразеологізмів та виявити їх функції у досліджених джерелах тощо.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану) **3** кредитів ЄКТС;

90 годин, у тому числі:

лекції – 14 год.

семінарські заняття – 0 год.

практичні заняття – 16 год.

консультації – 0 год.

самостійна робота – 60 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни:

Отримані знання знайдуть застосування в майбутній професійній діяльності та в повсякденній практиці неофіційного спілкування, слугуватимуть надійним підґрунтям для підвищення комунікативної компетенції всіх, хто прагне до самовдосконалення.

4. Анотація навчальної дисципліни:

Курс «Фразеологічні процеси в сучасній українській мові (на матеріалі сучасних масмедіа)» належить до циклу вибіркових навчальних дисциплін професійного спрямування підготовки бакалавра. Фразеологічний рівень сучасної української мови чутливий до змін в інформаційно-комунікативному просторі. Фразеологія розвивається постійно і безперервно, а в періоди соціальних змін закономірно змінюється фразеологічний склад мови, реагуючи на виникнення нових понять, нових явищ у матеріальному й духовному житті соціуму. Вибірковий курс має теоретично-практичне спрямування й зорієнтований на з'ясування здобувачами освіти причин і факторів інноваційних процесів у національній фразеології (на матеріалі сучасних масмедіа), основних джерел її поповнення на певному хронологічному зрізі, на виділення тематичних груп неофразем, що зазнають кількісних і якісних змін, на розв'язання проблем унормування та подальшої кодифікації нової фразеології.

Предмет навчальної дисципліни – структурно-семантичний і функціонально-стилістичний аналізи фразеологічних неологізмів.

8. Система оцінювання результатів навчання студентів (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень студентів)

8.1. Форми та критерії оцінювання студентів:

1 - семестрове оцінювання:

1. Критерії оцінювання усних відповідей студентів.

При оцінюванні усних *відповідей студентів* на теоретичні питання враховується їхній обсяг і повнота, а також ілюстрування прикладами:

- оцінка 5: «відмінно» ставиться, якщо відповідь самостійна, правильна, повна, з доречними прикладами;

- оцінка 4: «добре» ставиться, якщо відповідь самостійна, правильна, достатня, але без прикладів;
- оцінка 3: «задовільно» ставиться, якщо відповідь недостатня чи з помилками»;
- оцінка 2: «незадовільно» ставиться, якщо студент не відповідає на запитання.

2. Критерії оцінювання тестових завдань:

- оцінка 5: «відмінно» ставиться в разі 100 % правильних відповідей;
- оцінка 4: «добре» ставиться в разі 90 % правильних відповідей;
- оцінки 3: «задовільно» ставиться в разі 75 % правильних відповідей;
- оцінка 2: «незадовільно» ставиться разі якщо студент виконав завдання на 60 % і менше.

3. Критерії оцінювання домашньої самостійної роботи.

При оцінюванні самостійної роботи враховуються обсяг виконаних завдань і якість їх виконання:

- оцінка 5: «відмінно» ставиться в разі бездоганного виконання всіх завдань;
- оцінка 4: «добре» ставиться в разі бездоганного виконання 75 % завдань;
- завдання, виконане на 50 % чи більше ніж на 50 %, але менше ніж на 70 % за умови правильного виконання, заслуговує оцінки 3: «задовільно»;
- оцінка 2: «незадовільно» ставиться, якщо завдання виконане менше ніж на 50 %.

2 – рубіжний контроль.

Модульна контрольна робота (МКР) є складовою семестрового рейтингу.

МКР оцінюється за 4-бальною шкалою («5», «4», «3», «2»). Трансформація оцінки у **рейтинговий бал за МКР** проводиться у такий спосіб:

(форма підсумкового контролю - **залік**)

«5» - 50 балів

«4» - 40 балів

«3» - 30 балів

«2» - 20 балів

Неявка на МКР – 0 балів

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи з дисципліни «Фразеологічні процеси в сучасній українській мові (на матеріалі сучасних масмедіа)».

Модульна контрольна робота містить 3 практичні завдання, з яких кожне оцінюється за такими *критеріями*:

50 балів («відмінно») виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання.

40 балів («добре») студент отримує за умови, що відповідь правильна, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

30 балів («задовільно») виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності й помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

20 балів (незадовільно) виставляється за умови відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань студента.

Оцінка за МКР є середнім арифметичним оцінок за кожне з 3 завдань МКР.

Підсумкове (семестрове) оцінювання проводиться з метою оцінювання результатів навчання студентів на завершальному етапі вивчення дисципліни «Фразеологічні процеси в сучасній українській мові (на матеріалі сучасних масмедіа)».

Підсумкове оцінювання – це сума балів, одержаних студентом за двома видами навчальної діяльності.

Система модульно-рейтингового контролю результатів навчання студентів має таку структуру:

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності студента	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота студента 2. Модульна контрольна робота (МКР)	50 50

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Фразеологічні процеси в сучасній українській мові (на матеріалі сучасних масмедіа)» проводиться у формі *заліку* за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, установлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

3 – підсумкове оцінювання – залік.

Залік

Відмітка про залік у національній шкалі («**зараховано**», «**не зараховано**») та оцінка в шкалі ЄКТС виставляється на підставі семестрового рейтингового бала студента.

Студенти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **60 і вище**, отримують відмітку про залік «**зараховано**» і відповідну оцінку в шкалі ЄКТС без складання заліку.

Студенти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **59 і нижче**, складають залік і в разі успішного складання їм виставляється відмітка про залік «**зараховано**» в національній шкалі, а в шкалі ЄКТС – **E** та бал **60**. Якщо студент під час заліку отримав відмітку про залік «**не зараховано**», то йому в залікову відомість виставляється відмітка про залік «**не зараховано**» в національній шкалі, оцінка **FX** – у шкалі ЄКТС та його семестровий рейтинговий бал за дисципліну.

Щоб одержати позитивну оцінку («зараховано») на заліку, студент має усно відповісти на два запитання, внесені до залікової картки з різних тем дисципліни.

Критерії оцінювання залікових відповідей

Оцінка «**зараховано**» виставляється за **зміст відповіді** :

- ґрунтовно викладено (на 100%), змістовно викладено (на 85-90 %) або задовільно викладено (на 60-80%) певне питання загальнолінгвістичного характеру;
- питання викладено відповідно до вимог наукового стилю.

При цьому **форма відповіді**:

- логічна побудова відповіді, але допускаються певні відхилення;
- вміння оперувати термінологією;
- відмінне або ж задовільне володіння орфографічними і пунктуаційними навичками;
- стилістична вправність викладу (або відносна стилістична вправність викладу).

Оцінка «**не зараховано**» виставляється:

- за невиконання жодної з вимог щодо змісту та форми,
- питання загальнолінгвістичного характеру висвітлено менше ніж на 50%.

8.2. Організація оцінювання (обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою програмою навчальної дисципліни форм оцінювання із зазначенням орієнтовного графіка оцінювання):

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських та практичних занять позначаються «0».

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом

помноження на **10**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

Модульна контрольна робота є складником семестрового рейтингу (максимально **50 балів**). **Семестровий рейтинговий бал** є сумою рейтингового бала за роботу протягом семестру і рейтингового бала за МКР.

8.3. Шкала відповідності оцінок

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	незадовільно

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно із темами, що винесені на самостійне опрацювання)	Кількість годин						
		Денна форма				Заочна форма		
		Разом	у тому числі			Разом	у тому числі	
			лекції	семінарські / практичні заняття	самостійна робота		лекції	семінарські / практичні заняття
Модуль 1. Фразеологічні процеси в сучасній українській мові (на матеріалі сучасних масмедіа)								
1.	Теоретичні засади вивчення фразеологічних неологізмів. Наукові проблеми неофразеології.	6	2		4			
2.	Напрями дослідження неофраземіки в сучасній лінгвістиці.	6	2		4			
3.	Фраземіка у публіцистичному тексті.	6		2	4			
4.	Джерела походження неофразеологізмів. Процеси детермінологізації.	6	2		4			
5.	Іншомовні запозичення та кальки.	6	2		4			
6.	Фразеологічні новотвори з розмовного й жаргонного мовлення.	6		2	4			

7.	Неофразеологізми із суспільно-політичної сфери.	6		2	4				
8.	Інноваційні фраземи фінансово-економічної сфери.	6	2		4				
9.	Структурно-семантичні і стилістичні трансформації фразеологізмів у сучасному масмедійному дискурсі. Експлікація компонентного складу фразеологізмів. Еліпсис, редукція, імплікування в структурі фразем.	6		2	4				
10.	Субституція компонентів фразеологічних одиниць. Контамінація як прийом структурно-семантичної трансформації фразем.	6		2	4				
11.	Оцінна, емоційно-експресивна функції інноваційних фразем. Функція створення за допомогою фразем гумористичного або сатиричного ефектів.	6		2	4				
12.	Заголовна функція неофразеологізмів.	12	2	2	8				
13.	Неофразеологія і стилістичні фігури.	12	2	2	8				
	Усього годин	90	14	16	60				

10. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Зацний, Ю. А. (2013). Основи неології та проблеми перекладу неологізмів: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Запорізький нац. ун-т.
2. Кажан, В. І. Лексико-фразеологічні засоби вираження емоційно-оцінної функції газетних заголовків – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PhSt/texts/2008-2.pdf
3. Калякіна, О. О. (2008). Комунікативно-стилістична модифікація фразем у заголовках української преси кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова».
4. Калякіна, О. О. (2006). Фразеологічна модифікація як композиційно-стилістичний прийом організації публіцистичного тексту. Лінгвістика: зб. наук. пр. № 1(7). С. 93-100.
5. Клименко, Н. Ф., Карпіловська, Є. А., Кислюк, Л. П. (2008). Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: Монографія. Видавничий дім Дмитра Бураго.
6. Ковальчук, М. С. (2003). Фразеологізм-заголовков у газеті. На ниві української філології: зб. наук. пр. Пороги. С. 224-231.
7. Колоїз, Ж. В. (2000). Контамінація як різновид фраземної деривації. Вісник Харків. ун-ту. Серія: Філологія. № 491. С. 328-333.
8. Колоїз, Ж. В. (2007). Українська оказіональна деривація: монографія. Акцент.
9. Кочукова, Н. І. (2004). Експресивно-виражальні можливості трансформованих стійких сполучень слів (на матеріалі української преси кінця ХХ – початку ХХІ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова».
10. Пашинська, Л. М. (2011). Фразеологічні неологізми в сучасному українському масмедійному дискурсі. Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук.

11. Скиба, Н. Г. (2005). Активні фразеотворчі процеси в українській публіцистичній і художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова».
12. Смерчко, А. А. (1997). Фразеологічні інновації як відображення сприйняття світу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова».
13. Стишов, О. А. (2005). Українська лексика кінця ХХ століття: на матеріалі мови засобів масової інформації. Пугач.

Додаткові:

1. Віняр, Г. М. (2002). Словник новотворів української мови кінця ХХ століття. Вип. 2.
2. Городенська, К. (2009). Українська неологія. Українська мова. № 3. С. 137-141. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/6059>
3. Демська, О. М. (2010). Вступ до лексикографії. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».
4. Ємчура, Н. Р. (2010). Теоретичні засади визначення неологізмів у сучасному слов'янському мовознавстві. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: Пам'яті академіка Леоніда Булаховського: Спеціальний випуск. С. 33–40.
5. Караванський, С. (1994). Секрети української мови: Науково-популярна розвідка з додатком словничків репресованої та занедбаної лексики.
6. Клименко, О. С. (2011). Динаміка французької літературної норми та нормотворення в лінгвокультурному аспекті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.05 «Романські мови».
7. Клименко, О. С. (2009). Прескриптивна лінгвістика. Французький досвід мовного встановлення впродовж ХХ століття: монографія. Вид-во СНУ ім. В. Даля.
8. Колоїз, Ж. В. (2002). До питання про диференціацію основних понять неології. Вісник Запорізького ун-ту: Філологічні науки. № 3. С. 78–83.
9. Колоїз, Ж. В. (2012). Оказіоналізми в лексикографії. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету. Вип. 8. С. 97–114.
10. Колоїз, Ж. В. (2006). Оказіональність / узуальність як концептуальна лінгвістична категорія. Українська мова. № 1. С.71–81.
11. Колоїз, Ж. В. (2003). Тлумачно-словотвірний словник оказіоналізмів. ТОВ «ЯВВА».
12. Колоїз, Ж. В. (2007). Українська оказіональна деривація: Монографія. Акцент.
13. Косович, О. В. (2012). До питання про суть неологізму в сучасній лінгвістиці. Записки з романо-германської філології. Вип. 2. С. 71-79. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zrgf_2012_2_12.
14. Кочан, І. М. (2018). Кодифікація термінів з міжнародними компонентами в українській мові. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 68. С. 3-10.
15. Кровицька, О. (2005). Українська лексикографія: теорія і практика.
16. Мазурик, Д. (2002). Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.) Автореферат дис. ... канд. філол. наук.
17. Мазурик, Д. (2002). Нове в українській лексиці: словник-довідник. Світ.
18. Максимчук, В. В. (2010). Особливості лексикографічного представлення авторських лексичних новотворів у сучасних неологічних словниках. Наукові записки: Серія: Філологічна. Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія». Вип.17. С. 256–264.
19. Нелюба, А. (2004). Лексико-словотвірні інновації (1983–2003): словник. ХНУ.
20. Таран, А. А. (2011). Конкурування номінацій у сучасній українській літературній мові: тенденції стабілізації нової лексики. Видавець Ю. Чабаненко.
21. Туровська, Л. В. (2008). Нові слова і значення: словник. Довіра.

11. Додаткові ресурси:

1. Лінгвістичний портал з української мови. – Режим доступу: <http://mova.info>.

2. Мовознавство. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>
3. Підручник. Сучасна українська літературна мова (Шевчук С.) – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1584072040522/dokumentoznavstvo/suchasna_ukrayinska_literaturna_mova_-_shevchuk_sv
4. Українська мова. – Режим доступу: <http://www.linguist.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/imen/vlad.htm>
5. Українська мова: Енциклопедія. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/>
6. Український лінгвістичний портал: «Словники України» on-line. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
7. Уроки державної мови. – Режим доступу: <http://mova.kreschatic.kiev.ua/index.html>.

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання якого передбачає навчальна дисципліна (за потребою).

Мультимедійне обладнання; програми Microsoft Word, Microsoft Power Point, додатки платформи для дистанційного навчання Microsoft Office 365.